

Stichting SEVON

website: stichtingsevon.nl
KVK nummer: 34337771
Email: StichtingSEVON@gmail.com
Persvoorlichting: 06-45454914

Betreft: Uitgebreide consultatiereactie Stichting Ecologisch Vleermuis Onderzoek Nederland (SEVON) op de "Wijziging Omgevingsregeling eDNA als erkende maatregel".

Geachte minister Keijzer en staatssecretaris Rummenie,

Hartelijk dank dat u via deze internetconsultatie ons de mogelijkheid biedt mee te denken en onze opvattingen, kennis en ervaringen te delen.

Stichting SEVON is van mening dat met het huidige voorstel waarbij eDNA als erkende maatregel in de Omgevingsregeling wordt toegevoegd, niet wordt voldaan aan de in Habitatrictlijn voorgeschreven zorgplicht (voorkomen, beperken of ongedaan maken van mogelijke gevolgen ten gevolge van flora- en fauna-activiteiten op grond van de specifieke zorgplicht).

Inleiding

In de huidige vorm kan de methodiek leiden tot een versnelde achteruitgang in de duurzame staat van instandhouding (Svi) van meerdere soorten vleermuizen. In Nederland bevindt zich ruim 30% van de Europese populatie meervleermuizen (*Myotis dasycneme*). Eens in de zes jaar rapporteert Nederland de Svi middels een Habitatrictlijn Rapportage (ook wel Artikel 17-rapportage genoemd) aan de Europese Commissie. Voor de zomer populatie meervleermuis wordt de Svi (op basis van waargenomen negatieve populatie trend door middel van monitoring via uitvliegtellingen) beoordeeld als matig ongunstig. Voor gewone dwergvleermuis en laatvlieger wordt de Svi (ondanks afwezige gestandaardiseerde monitoringsgegevens) ook als matig ongunstig beoordeeld. Uit de Habitatrictlijn Rapportage blijkt ook dat de energietransitie – zonder effectieve mitigatie en compensatie – voor een groot aantal vleermuissoorten waarschijnlijk moet worden gezien als een van de belangrijkste oorzaken voor een ongunstig toekomstperspectief én voor een negatief oordeel over de huidige staat van populaties, verspreiding en leefgebied. Activiteiten met een negatieve impact op de populatie dienen in ons land absoluut gemeden te worden. Zoals we later in deze zienswijze ook uitleggen, het huidige voorstel om eDNA als erkende maatregel in de omgevingsregeling toe te voegen biedt onvoldoende zekerheden om negatieve effecten te vermijden.

In onze reactie wordt ons bezwaar samengevat en noemen we een aantal randvoorwaarden waarmee we denken dat eDNA mogelijk wel is toe te passen. Uit diverse reeds ingediende reacties blijkt dat meerdere ecologische partijen de wens hebben tot een aangepaste

Omgevingsregeling. De tot nu toe gegeven adviezen zijn vaak zeer verschillend, op sommige vlakken aanvullend, maar op bepaalde vlakken ook iets tegenstrijdig. Het combineren van meerdere reacties van verschillende partijen leidt niet per se tot een ecologisch wenselijke Omgevingsregeling. We willen daarom het dringende advies meegeven om een eventuele aangepaste Omgevingsregeling vóór definitieve publicatie te laten toetsen door externe deskundige zodat interpretatiefouten of andere omissies voorkomen worden. Zoals in de zienswijze van o.a. Natuurinclusief ook al wordt benoemd, dit is niet alleen raadzaam, maar in feite ook een verplichting indien u een methode als “erkend” wil kwalificeren (zie uitspraak 2 aug 2023 ECLI:NL:RVS:2023:2969 van Afdeling Bestuursrechtspraak).

BAG data laat zien dat klimaatdoelen reeds behaald zijn, tijd voor innovatie isolatie in plaats van doorgaan op de bekende weg.

Voordat we inhoudelijk ingaan op de Omgevingsregeling willen we ook een verweer geven op de gebruikte argumentatie waarin de noodzaak tot isoleren wordt gesteld. Het doel is om in 2030 2,5 miljoen huizen en 120.000 gebouwen te hebben geïsoleerd. Volgens de Basis Administratie gebouwen (BAG), welke openbare data geeft over de huidige energiewaarde van de Nederlandse huizen, zijn er in Nederland momenteel 2,4 miljoen huizen met een energie A label, 2,2 miljoen met een energie B & C label, 1,2 miljoen met D tot G label (waarvan ca. 70% al ooit is na-geïsoleerd, 10-30 jaar geleden) en 1,2 miljoen huizen met onbekend label (waarvan >40% bouwjaar nieuwer dan 1990). Deze BAG-data laten dus zien dat we momenteel al ruimschoots de quota hebben gehaald. De extreme druk die nu op het isolatieproces wordt gezet is vanuit het perspectief behalen van de klimaatdoelen mogelijk onnodig. Wij zijn een voorstander van het isoleren van huizen. Wij zijn echter van mening dat de wens om te isoleren niet ten koste van natuurbelangen mag gaan. Een makkelijke oplossing is een compensatieplan, dat wil zeggen, zowel isoleren als gelijktijdig alternatieve voorzieningen creëren (want linksom of rechtsom neemt bij isolatie het aanbod aan vleermuisverblijfplaatsen altijd af). Het ongedaan maken van mogelijke gevolgen is overigens ook een onderdeel van de zorgplicht. Door een eDNA te erkennen als nieuwe methode, maar tegelijk niet ook een compensatieplan klaar te hebben, voldoet u niet aan de zorgplicht.

Vleermuisverblijven niet zomaar te vervangen

De laatste jaren is zijn veel verblijven verdwenen en is het creëren van robuuste alternatieve voorzieningen voor vleermuizen zodanig gestagneerd, dat de vleermuizen in de knel zijn gekomen. We zien nu vanuit de Omgevingsregeling wederom een regeling waarmee de isolatie versneld wordt zonder dat tegelijk een versnelling van creatie van robuuste voorzieningen wordt bevorderd. We zijn op de hoogte dat provincies via de SPUK geld krijgen voor het creëren van alternatieve voorzieningen. De uitspraak van de Raad van State laat zien dat alleen bewezen effectieve voorzieningen bijdragen tot de instandhouding van de soorten. Momenteel worden SPUK-gelden vooral ingezet aan voorzieningen die niet-bewezen effectief zijn, dit past ons inziens dus ook niet bij het eigenlijke doel. De kosten van bewezen effectieve voorzieningen om populaties vleermuizen langdurig in stand te houden bedragen een factor 10 tot 50 meer dan de huidige SPUK gelden. Dat er al ruimschoots genoeg is geïsoleerd betekent naar onze mening niet dat de isolatiewerkzaamheden gestopt moeten worden. Het betekent vooral dat onnodig hoge druk op het proces (ten koste van andere processen) niet nodig is. Hieronder komen we met twee oplossingen om natuurbelangen en isolatie-belangen meer hand in hand te laten gaan.

Gedifferentieerde aanpak

Wij denken dat een duidelijke winst voor natuurbelangen behaald kan worden door een gedifferentieerde aanpak. De veronderstelde dichtheid van vleermuizen in gebouwen in Nederland is immers niet homogeen: er zijn regio's met hogere dichtheden aan vleermuizen en dichtheden met lagere dichtheden. Met name de randen van grote steden en kleinere dorpen in het buitengebied hebben hogere aantallen vleermuizen. Door isolatiewerkzaamheden in regio's met hogere dichtheden vleermuizen te mijden en juist te focussen op gebieden met lagere dichtheden, kan het SPUK- geld mogelijk effectiever worden ingezet, schade aan vleermuispopulatie worden beperkt en kan toch ook nog gewerkt worden aan de isolatie-opgave. Op basis van een modelaanpak is een kaart waarin gebieden met hoge en lage dichtheid vleermuizen vrij gemakkelijk te maken door experts. Een heel groot deel van de D tot G label woningen zijn 10-30 jaar geleden al ooit geïsoleerd. Deze woningen hebben vaak een hele smalle spouw, het toevoegen van extra na-isolatie materiaal levert niet de gewenste hoge RC-waarden op (daarvoor dient de spouw immers breder te zijn). In sommige gevallen kan na-isolatie van een dergelijke "verouderde" spouw juist tot vochtproblemen leiden. Het na-isoleren van dergelijke huizen zou in het ergste geval zelfs kunnen leiden tot een hoger energieverbruik in plaats van tot energiebesparing. U dient te onderzoeken of de bedoelde regeling daarom inderdaad bijdraagt aan energiebesparing. Vanuit natuur- en maatschappelijk belang is het nuttig om een database te maken met een overzicht van verouderde spouwmuren met verouderde isolatie of na-isolatie. Het inspecteren van een spouw en registreren van de data in een database, is iets waar de isolatiebranche de expertise voor heeft en duidelijk in kan bijdragen. Vervolgens kan gezamenlijk gewerkt worden aan een alternatieve oplossing om dit type woningen te verduurzamen. Innovatie van een bestaande methode (geen spouwmuur na-isolatie maar een nader te bepalen innovatieve methode) kan leiden tot kansen voor vleermuizen, minder vochtproblemen voor eigenaren, en misschien ook wel netto lagere stookkosten omdat uiteindelijk hogere RC-waarden bereikt kunnen worden.

We zijn van mening dat eDNA-onderzoek in potentie (met de juiste uitvoeringsprotocol en toegepast in de juiste periode) net zo betrouwbaar kan zijn als het huidige protocol onderzoek of als uitgebreid sporenonderzoek. We zijn echter niet van mening dat het raadzaam is om de methode los van andere bestaande methodes te koppelen. eDNA zou een onderdeel moeten zijn van een keten aan onderzoeksmethodes om vleermuisonderzoek te versnellen, zodat huizen kunnen worden verduurzaamd en tegelijk door compensatie en voorkoming van doding aan de zorgplicht kan worden voldaan. Op dit moment duurt het reguliere onderzoek relatief lang, omdat onderzoekers een gemeente straat voor straat moeten te onderzoeken. Dit zou niet nodig hoeven te zijn na kennis over soorten hotspots. Vanuit beschermingsoogpunt zijn kwetsbare soorten en functies (o.a. massa winterverblijfplaatsen en alle verblijfplaatsen van soorten als meervleermuis, laatvlieger en tweekleurige) het meest van belang om op te sporen. Met voorkennis kunnen grondgebonden woningen met alleen gewone en ruige dwergvleermuizen overgeslagen worden tijdens een SMP ronde. Hier kan een versnelling worden behaald door als alternatieve (mogelijk ook jaarrond uitvoerbare methode) "uitgebreid endoscopisch onderzoek" uit te voeren. Doordat veel gebieden nu dus een alternatieve aanpak krijgen, kunnen de onderzoekers zich focussen op de gebieden met kwetsbare soorten en functies. Een dergelijke gecombineerde aanpak is goedkoper, en lost ook in zekere mate het ecologen- tekort op (aangezien minder ecologen nodig zijn voor de focus gebieden). Wij stellen de volgende combinatie methodiek voor:

Tabel 1: Een combinatie van methodes brengt vaak het beste resultaat. Voor de eDNA methode gaan we uit van: Sampling uitgevoerd door ecologisch deskundige in de periode 15 juli-15 feb, waarbij een door externe deskundige erkend protocol is gevolgd. Deze tabel is een concept en daarmee niet volledig. Aan deze tabel kunnen geen rechten worden ontleend.

Grondgebonden woning?

- geen dna aangetoond tijdens sampling uitgevoerd, waarbij zowel kopgevels als tussenwoning, zijn bemonsterd? Na uitvoeren van standaard compensatie → isoleren
- vastgestelde soort dmv eDNA is gewone/ruige dwergvleermuis? aanvullend uitgebreid endoscopisch onderzoek → behoud de locaties met grote groepen, voor andere locaties compensatie plan opstellen + NVI → isoleren
- vastgestelde soort dmv eDNA is laatvlieger, meervleermuis, of overige kwetsbare soort? aanvullend SMP onderzoek met focus op kwetsbare soorten en functies → solide compensatie plan opstellen, incl o.a. 3 jaar gewenning. Pas indien SVI geborgd kan worden, isoleren.

Hoogbouw (tot max 45 meter)?

- geen eDNA aangetoond op alle verdiepingen volgens een nader te bepalen protocol? Na uitvoeren van standaard compensatie → isoleren
- vastgestelde soort dmv eDNA is gewone/ruige dwergvleermuis? aanvullend onderzoek dmv of endoscopisch onderzoek of SMP → behoud de locaties met grote groepen, voor andere locaties compensatie plan opstellen + NVI → isoleren
- vastgestelde soort dmv eDNA is laatvlieger, meervleermuis, of overige kwetsbare soort? aanvullend onderzoek dmv of endoscopisch onderzoek of SMP → solide compensatie plan opstellen, incl o.a. 3 jaar gewenning. Pas indien SVI geborgd kan worden, isoleren.

Hoogbouw 45 meter en hoger?

- eDNA onderzoek niet mogelijk. SMP onderzoek wel mogelijk.

Uiteenzetting van bezwaren

Hieronder onze uiteenzetting waarom wij vinden dat het wijzigingsvoorstel onvolledig en op sommige punten onjuist is:

1. Vernietiging van verblijfplaatsen in het dak wordt niet voorkomen.

De eDNA methode zoals omschreven in de Omgevingsregeling richt zich op het lokaliseren van verblijfplaatsen in de thermische schil. Het uitvoeringsprotocol kent echter nauwelijks manieren om het dak te onderzoeken (m.u.v de rand). Nokpannen, schoorsteen midden op het dak, kieren rondom dakkapel en andere plekken worden niet onderzocht. Indien later dakisolatie of eventueel ook spouwisolatie plaats vindt bestaat kans dat vleermuizen worden gedood, verblijfplaatsen worden vernietigd, etc. Het is theoretisch mogelijk dat vleermuizen via de nokpannen binnenvliegen, vervolgens doorkruipen naar de spouw. Omdat de invliegopening zich hier niet bij de dakrand bevindt, wordt geen eDNA aangetroffen. Waarmee onterecht wordt aangenomen dat het gebouw geen verblijfplaats vleermuizen kent. Noot: het is onze aanname dat ook bekend is dat ook bij dakisolatie een verblijfplaats

van vleermuizen wordt vernietigd, mocht u hier meer over willen weten kunnen wij dit nader toelichten).

2. De methode is niet geschikt om op niveau van 1 huiskavel (BAG-id) onderzoek te verrichten. Door toch op BAG nivo te onderzoeken bestaat reële kans om vleermuizen te doden en verblijfplaatsen te vernietigen.

Een verblijfplaats van vleermuizen dient te worden gedefinieerd als "de invliegopening en alle delen van een gebouw die met deze invliegopening, middels interne migratie, met elkaar verbonden zijn". Omdat vleermuizen ruim 60 meter intern kunnen kruipen, dus van de ene kopgevel naar de andere kopgevel, dient vaak een heel rijtjesblok als één verblijfplaats te worden beschouwd. Ditzelfde geldt voor een appartementencomplex, waar dieren bijvoorbeeld via een dilatatievoeg of boeirand de hele spouw doorkruipen. De eDNA methode verschilt op één duidelijk punt van de reguliere "batdetector" methode: bij eDNA wordt een verblijfplaats ontdekt op basis van DNA resten bij (met name) de invliegopening. Bij regulier onderzoek wordt een verblijfplaats ontdekt doordat vleermuizen in een straal van 40 meter (of meer) rondom hun verblijfplaats zogenaamd "verblijfplaatsindicerend" gedrag vertonen. Bij regulier vleermuisonderzoek waarbij tussenwoning met huisnummer 5 wordt onderzocht (uit het rijtjes blok met huisnummers 1,3,5 en 7) wordt daarmee ook als de invliegopening zich niet bij huisnr 5 bevindt duidelijk dat dit onderdeel is van een verblijfplaats (ook als een onderzoeker hier dus niet actief heeft gekeken). Bij eDNA zal niet niet altijd duidelijk worden, omdat de methode veel "nauwer" kijkt. Daarmee bestaat de zeer reële kans dat een tussenwoning met een verblijfplaats van vleermuizen onterecht wordt geïsoleerd, met mogelijk nadelige gevolgen voor de lokale vleermuispopulatie (Dit knelpunt bij eDNA als onderzoeksmethode wordt ook in nr 7 in de zienswijze van de Zoogdierverseniging aangestipt). En aangezien dit waarschijnlijk veelvuldig voor zal komen, kunnen hiermee negatieve effecten op de staat van instandhouding niet worden uitgesloten. De oplossing is vrij simpel: om uit te sluiten of een tussenwoning geen onderdeel is van een verblijfplaats dienen beide kopgevels ook te worden onderzocht. Dit kan door middel van een mengmonster, immers alle 3 de monsters dienen vrij te zijn van vleermuis DNA omdat het feitelijk 1 (aaneengesloten) verblijfplaats is. Dan is het dus het meest efficiënt om de 3 monsters bij elkaar te mengen voor een goede meting. Pas als op basis van bouwkundige kenmerken kan worden uitgesloten dat woningen NIET met elkaar verbonden zijn, is een uitzondering op deze regel mogelijk. Voor deze uitzondering is een samenwerking tussen ecologen en bouwkundigen nodig, zodat heldere richtlijnen voor deze uitzonderingssituatie kunnen worden opgesteld.

3. Uitvoeringsprotocol is nog niet geschikt voor alle gebouwbewonende soorten.

Gebruikte invliegopeningen en locatie hiervan verschillen sterk tussen vleermuissoorten. Aangezien de zorgplicht geldt voor alle vleermuissoorten, dient met het gebruikte protocol ook een representatieve steekproef van aan/afwezigheid van alle soorten gemaakt te worden. Dit gebeurt momenteel nog niet.

4. Uitvoeringsprotocol voor een blinde methode betekent dat de uitvoerende onderzoeker een hoge mate van kennis van de te onderzoeken soorten nodig heeft. Dit is momenteel nog niet geborgd.

eDNA is zogenaamde blinde methodiek, er zijn geen vleermuizen te zien die door hun gedrag de onderzoeker aanwijzen waar een verblijfplaats zit. De interpretatie van welke gebouwonderdelen door vleermuizen gebruikt worden dient dus puur van de onderzoeker te komen. Elke soort is anders, elk gebouw is anders. Daarmee zijn er honderden verschillende plekken waar vleermuizen mogelijk naar binnen kunnen vliegen (en dus eDNA achterlaten). Een groot deel van deze potentiële plekken worden overigens momenteel niet bemonsterd (zie ook punt nr 3 in reactie eDNA Werkgroep van het Netwerkgroene Bureaus). Het blind vinden van vleermuizen is vanwege de genoemde complexiteit extreem veel moeilijker. Dit aspect van de blinde techniek wordt tot nu toe onderschat. De methodiek is door zowel Unitura als Datura vooral bij verblijfplaatsen van dwergvleermuizen is getest. Voor de bijzondere soorten (bv meervleermuis, grootoor, baardvleermuis, tweekleurige vleermuis, etc) zijn geen of slechts een zeer beperkt aantal gebouwtypes (met name rijtjeswoning met kantpannen) onderzocht. Ook zijn meerdere gebouwonderdelen niet of onvoldoende onderzocht (nokpannen, dilatatievoegen, boeiranden, schoorsteen midden op het dak, onderkant raamkozijnen, raamluiken, zie ook punt 3 in deze zienswijze). Dit gezamenlijk heeft een aantal duidelijke consequenties.

- Alleen ecologisch deskundigen met aantoonbaar meer dan 3 jaar veldervaring hebben genoeg kennis om per gebouw op voor vleermuizen representatieve plekken te bemonsteren (zie ook punt nr 2 van de zienswijze van de ZV). Het voordeel van deze aanpak is dat een ecologisch deskundige ook gezien kan worden als een onafhankelijke partij (immers, zij hebben geen economisch belang bij de uitkomst van het onderzoek). Bemonstering laten uitvoeren door niet-ecologisch deskundige die werkzaam bij de isolatiebranche (die als bemonsteraar wél een belang hebben) zal naar alle waarschijnlijkheid daarmee leiden tot relatief meer nul-waarnemingen, daarmee relatief vaak tot vernietiging van vleermuisverblijfplaatsen, daarmee tot overtreding van de Omgevingswet en uiteindelijk tot een afname van de Svi.
- Om voor deze ecologische deskundige sampling (en dus bijvoorbeeld ook de uitvoeringskosten) eenduidiger te maken is het raadzaam om een eenduidig bemonsteringsprotocol te gebruiken. Dit protocol dient te worden getoetst door externe deskundige.
- De methodiek eDNA is momenteel alleen nog maar bruikbaar voor grondgebonden hoekwoningen met een zadeldak zonder dakkapel en zonder schoorsteen in het midden van het dak, omdat alleen bij dit type woningen voldoende onderzoeksresultaten effectiviteit aantonen. Toepassen van de methode bij woningen waar momenteel nog geen of onvoldoende validatie onderzoek heeft plaats gevonden zal leiden tot relatief meer nul-waarnemingen, daarmee relatief vaak tot vernietiging van vleermuisverblijfplaatsen, daarmee tot overtreding van de Omgevingswet en uiteindelijk tot een afname van de Svi.
- De kennislacune wat betreft diverse gebouwtypes dient zo snel mogelijk te worden opgelost door aanvullend validatie-onderzoek.

5. Het verblijfplaatsindicerend gedrag van de verschillende vleermuissoorten verschilt sterk. Desondanks geldt voor vleermuizen als “geheel” 1 drempelwaarde. Daarmee bestaat de kans dat soorten als meervleermuis, baardvleermuis, tweekleurige en laatvlieger relatief vaker gedood worden. En hun verblijfplaatsen vernietigd.

Vleermuissoorten hebben verschillend gedrag bij hun verblijfplaats, wat ook een impact heeft op de hoeveelheid eDNA die per soort wordt achtergelaten. Het zou kunnen dat elke soort andere grenswaarde voor een positief sample nodig zijn. Aanvullend onderzoek is nodig om te bepalen in hoeverre dit nodig is. Zolang er nog geen kennis bestaat over verschil in grenswaarde dient een extreem veilige waarde (die voor alle soorten geldt) gehanteerd te worden.

6. De eDNA methode kan, met huidige kennis van vervaltijd, niet jaarrond worden ingezet.

Volgens het voorzorgsbeginsel moet voor alle gebouwbewonende soorten vleermuizen de afwezigheid van een verblijfplaats met voldoende zekerheid kunnen worden aangetoond. Afwezigheid aantonen is veel lastiger dan aanwezigheid aantonen. Bij sommige verblijfplaatsen zijn vleermuizen jaarrond actief, en zullen jaarrond ook DNA achterlaten. Bij andere verblijfplaatsen is activiteit seizoensgebonden. Sommige verblijfplaatsen worden 1 week achtereen gebruikt, dan weer verlaten, dan na bv 2 weken weer gebruikt, etc etc. Het doen van een visuele nul waarneming (geen vleermuizen zien tijdens bat-detectoronderzoek) betekent niet dat er de week ervoor geen activiteit was. Immers een batdetector waarneming is een steekproef (dat is ook de reden dat het "vleermuisprotocol" meerdere onderzoeksmomenten verwacht). Het is daarom vreemd dat in de resultaten van de pilot een verband gelegd wordt tussen een nul-waarneming op een detector en de aan/afwezigheid van eDNA. Die twee methodes zijn niet op die manier met elkaar te combineren (zie ook punt nr. 4 van de ZV). Dit wordt met name vreemd als deze redenatie wordt gebruikt om aan te tonen dat de houdbaarheid van eDNA meer dan 1 jaar is. Zonder alternatieve methode om aan te tonen dat een verblijfplaats NIET is gebruik (bv. jaarrond automatische detector) kan niet met zekerheid worden hard gemaakt dat het gevonden eDNA meer dan 1 jaar oud is. SEVON is daarom van mening dat voor de houdbaarheid van eDNA momenteel een periode moet worden genomen die recht doet aan het voorzorgsprincipe. Momenteel is niet bekend of DNA in de winter harder afbreekt/uitspoelt dan in de zomer, of welke medium omstandigheden (zoals materiaalsoort, gevelsteen, dakpan, boeirand) of zonexpositie invloed heeft op de afbraak. Wij stellen daarom voor om een voorzorgsprincipe van maximaal 4 maanden te gebruiken.

Het huidige wijzigingsvoorstel suggereert dat het jaarrond toepassen van eDNA mogelijk is. Wij zijn het hier pertinent niet mee eens (zie ook punt 3 van zienswijze ZV). De resultaten van de pilots laten, door een verkeerde interpretatie (zie bovenstaande paragraaf) niet zien of het eDNA inderdaad jaarrond houdbaar is. Aangezien vleermuizen niet in alle situaties jaarrond hun verblijfplaatsen gebruiken, moet daarom uitgegaan worden van een ecologisch relevante periode. Het vleermuisprotocol vereist verschillende rondes omdat vleermuizen een netwerk van verblijven hebben. Deze verblijfplaatsen worden vaak om beurten gedurende een jaar gebruikt. Begin mei is het waarschijnlijk dat nog niet alle verblijfplaatsen zijn gebruikt. Daarom is het raadzaam (zolang we nog onvoldoende kennis hebben over de vervaltijd van eDNA (en met name de factoren welke daar invloed op hebben), om pas met eDNA onderzoek te starten vanaf een periode zijn dat we zeker weten dat ze het gebouw ook daadwerkelijk gebruikt hebben. Deze periode zal per soort verschillen. Omdat tijdens het samenstellen van het vleermuisprotocol al is nagedacht over de relatie tussen trefkans en aanwezigheid van soorten, zit er een logica in om de hier genoemde periodes te hanteren. Pas na de 2e ronde kan worden uitgesloten of een verblijfplaats gebruikt wordt als kraamverblijfplaats. Daarom is het logisch om de laatste week van deze 2e ronde voor alle

soorten als handvat te gebruiken. Die datum ligt tussen 15 juli en 1 augustus. Pas vanaf deze datum is redelijkerwijs te verwachten dat een kolonie een verblijfplaats ook heeft gebruikt, en dus DNA heeft afgezet. Zonder aanvullende resultaten over houdbaarheid van eDNA is daarmee eDNA alleen mogelijk in de periode 15 juli tot 15 februari (4 maanden na de actieve periode van vleermuizen).

7. eDNA methode kent momenteel geen verplichting om soort te bepalen.

Er wordt in de regeling en de bijbehorende toelichting een definitie gegeven van 'soortenDNA': methode van onderzoek voor de aanwezigheid van vleermuizen of andere beschermde soorten in de thermische schil van gebouwen. Dit impliceert dat naar "soorten" vleermuizen gekeken wordt. Dat zou ook vanuit een soortbeschermingsperspectief nuttig zijn, omdat hiermee ook een informatie wordt verzameld nodig voor een eventuele habitatrichtlijn rapportage (o.a. verspreidingsinformatie, en dichtheden). Echter, met de huidige regeling wordt alleen gezocht naar vleermuizen, zowel soort als functie onbekend. Bij "geen vleermuizen" wordt geïsoleerd, bij "vleermuizen" wordt het eDNA materiaal weggegooid en niet nader onderzocht. Voor de regeling worden 12 vleermuissoorten genoemd, echter Nederland kent 22 vleermuissoorten. U dient of de regeling te laten gelden voor alle soorten, of u dient in alle gevallen van "vleermuis DNA" aanwezig ook de soort vast te stellen. Aangezien verspreidingsinformatie een verplicht onderdeel is van de habitatrichtlijn rapportage aan de Europese Commissie raden wij dit laatste aan.

8. Het natuurvrij maken van woningen van kwetsbare soorten als laatvlieger en meervleermuis is wettelijk niet mogelijk, vanwege de ongunstige staat van instandhouding van deze soorten.

De regeling stelt: "Als uit het laboratoriumonderzoek blijkt dat er vleermuis-DNA is aangetroffen dan dient men het na te isoleren object eerst 'natuur-vrij' te maken." De regeling is onduidelijk of het "vleermuis DNA" of "vleermuissoort DNA" betreft. De regeling insinueert hiermee dat na een positieve uitslag en 'natuurvrij maken' er alsnog geïsoleerd mag worden. Echter, natuurvrij maken bij aangetoonde aanwezigheid van een soort betekent het overtreden van de natuurwetgeving. De landelijke NVI methode worden momenteel ook mogelijk verblijfplaatsen van kwetsbare soorten vernietigd. Echter, deze regeling meent dat door slechts een maximaal aantal gebouwen te isoleren, negatieve effecten kunnen worden uitgesloten (SEVON is van mening dat dit geenszins bewezen is). Deze wijziging omgevingsregeling gaat echter uit van een onbeperkt aantal huizen, waarmee negatieve effecten op SVI zeker zullen optreden. Hiermee wordt met deze omgevingsregeling dus de natuurwetgeving overtreden en voldoet de regeling niet aan de zorgplicht.